

לבטל את זכויות היוצרים עכשיו!

מאת: עופר יהלום, עו"ד

מאז שהחלה רשת האינטרנט להיות נגישה לציבור הרחב באמצע שנות ה-90, נשמעים קולות הקוראים לבחינה מחדש של חוקי זכויות היוצרים ואפילו לביטולם, מכיוון שברשת יותר קל להעתיק יצירות מאשר בעולם ה"אמיתי", ויותר קשה למנוע את ההעתקה. עמדתי הינה רדיקלית יותר: לדעתי, מלכתחילה כל חוקי זכויות היוצרים היו מיותרים לחלוטין; למען האמת, גם חלק משאר חוקי הקניין הרוחני נראים לי כמיותרים, כמו הפטנטים על תוכנות ושיטות עבודה, אבל זה כבר נושא לדיון נפרד.

התומכים בחוקי זכויות היוצרים נותנים להם שתי הצדקות: המוסרית והכלכלית. להצדקה המוסרית אין מה להתייחס יותר מדי, שמכיוון שזה כמו ויכוח על ביצה ותרנגולת; וכבר אמר מי שאמר, שהקניין הפרטי הוא מה שהחוק מגדיר כקניין פרטי. הדבר היחיד שאומר בעניין זה הוא שמבחינה מוסרית יוצר אמנם זכאי להיות הבעלים של יצירתו, אולם מרגע שהעתיק אותה ומכר את העותקים, או שהרשה לאחר להעתיק ולמכור, הקונה רכש גם את הזכות המוסרית להעתיק את היצירה הלאה.

מן הבחינה הכלכלית, אומרים התומכים בחוקים אלה שאם לא יהיו זכויות יוצרים, תיעלם הכדאיות הכלכלית ליצור, ואז כמות היצירה האמנותית תרד בצורה דראסטית. אבל עמדה זו מתעלמת מכך שהכמות האופטימאלית של היצירות אינה בהכרח הכמות ה"גדולה" הקיימת כיום, ואולי זו דווקא הכמות ה"קטנה" יותר שתהיה לאחר ביטול החוקים; כמות המשאבים בחברה היא מוגבלת, ואם מוקדש חלק יותר גדול ממשאבים אלה לרכישת יצירות, מוקדש פחות לשאר הצרכים. לעניין הכנסתם של האמנים עצמם, הרי שאם יוצרים "שוליים" ולא חשובים" כמו שייקספיר ובטהובן הצליחו להסתדר בזמנו בלי זכויות יוצרים, גם אמן עולמי חשוב כמו חיים צינביץ יצליח; אני גם משוכנע שאם נבדוק את סך ההכנסות של מוסיקאים ויוצרים, נגלה שרוב ההכנסות לא מגיע מתמלוגים אלא ממקורות אחרים לגמרי כמו הופעות חיות, מסעות פרסום וכן הלאה.

ועניין אחרון – לא חביב בכלל – היא השאלה מי מרוויח מהחוקים האלה. ניקח לדוגמה את המקרה הפשוט של יצירה ספרותית, שבדרך כלל נוצרת כולה ע"י אדם אחד. לפי תנאי השוק כיום, המחבר מקבל במקרה הטוב 15 אחוז מן המחיר לצרכן, ובמקרים רבים אפילו לא מחצית מזה; כך שגם אם הרווח של כל הגורמים בדרך (הוצאת הספרים ומשווקים) הוא סביר, הרוב לא מגיע לידי היוצר. ומובן שבתחום המוסיקה והקולנוע התמונה חמורה יותר: ברשימת 400 האמריקאים העשירים ביותר של המגזין פורבס, מופיעים 37 שעשו את עיקר הונם בתחומי הבידור והתקשורת; מאלה, רק שלושה – ג'ורג' לוקאס, סטיבן ספילברג ואופרה וינפרי – התחילו את דרכם כיוצרים או כמופיעים. כל השאר הם בעלי כלי תקשורת, חברות תקליטים ואולפני סרטים:

http://www.forbes.com/lists/2006/54/biz_06rich400_The-400-Richest-Americans-Media-Entertainment_8Rank.html

הערה: הקוראים מוזמנים להעתיק ולהפיץ רשימה קצרה זו כאוות נפשם.